

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Van Gilde tot ROC. Geschiedenis van het vakonderwijs in de stad Leiden
Boot, J.S.M.

Citation

Boot, J. S. M. (2019, December 10). *Van Gilde tot ROC. Geschiedenis van het vakonderwijs in de stad Leiden*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/81489>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/81489>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:
<http://hdl.handle.net/1887/81489>

Author: Boot, J.S.M.

Title: Van Gilde tot ROC. Geschiedenis van het vakonderwijs in de stad Leiden

Issue Date: 2019-12-10

Bronnen

Literatuur

- Aarts, J. F. M. C., N. Deen en J. H. G. I. Giesbers, *Onderwijs in Nederland* (Groningen, 1983, derde druk).
- Altena, M., 'Het oog van de meester. Arbeidsters in de fotografie van wollenstoffenfabrikant Krantz & Zonen', in *Jaarboek der sociale en economische geschiedenis van Leiden en omstreken* (1999), 101–126.
- Adviescommissie inzake de voortgang van het industriebeleid* (beter bekend als Commissie-Wagner), advies van 1983.
- Baar, P. de, 'Gilden in Leiden', in *Kunst en Ambacht, Open Monumentendagen Leiden 2015*. (Leiden 2015).
- Backer, A. J., *Leidse wevers onder gaslicht, schering en inslag van Zaalberg dekens onder gaslicht (1850–1915)* (Leiden 1952).
- Bakker, N., J. Noordman en M. Rietveld- van Wingerden, *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland* (2010).
- Baguet, J. en J. Everaert, 'Onderzoek naar de stedelijke en politieke elites van Antwerpen (1400–1550) en Gent (1500–1600)', in *Stadsgeschiedenis, nr.2, 12e jaargang 2017*.
- Baesjou, P. C. N. e.a., *Leiden 1860 – 1960*, Leiden (1962).
- Bartels, A., *Een eeuw middelbaar onderwijs 1863–1963* (Groningen 1963).
- Bleijje, W., 'Toen ... Terugblikken in de geschiedenis van de voorlopers van ROC Leiden: Stichting De Sleutelbloem', in *Rock, informatiebulletin voor medewerkers van het ROC Leiden*, december 1998. (Leiden 1998).
- Blok, P. J., *Eene Hollandsche stad in de Middeleeuwen* (1910).
- Blom, J. C. H. e.a. (red.), *Geschiedenis van de Joden in Nederland* (Amsterdam 2017).
- Boekholt, P. Th. F. M., 'Voor de vrijmaking van het onderwijs', in D. Th. Kuiper en G. J. Schutte (red.), *Het kabinet-Kuyper 1901–1905*, Jaarboek voor de geschiedenis van het Nederlands Protestantisme na 1800, jg. 9 (Zoetermeer 2001).
- Boekholt, P. Th. F. M., *Onderwijsgeschiedenis: cahiers voor lokale en regionale geschiedenis* (Zutphen, 1991).
- Boekholt, P. Th. F. M., en E. P. de Booy, *Geschiedenis van de school in Nederland, vanaf de middeleeuwen tot aan de huidige tijd*, (Assen/Maastricht 1987).
- Boekholt, P. Th. F. M., *Het lager onderwijs in Gelderland 1795–1858* (dissertatie 1978).
- Boer, D. E. H. de, J. van Herwaarden, J. Scheurkogel, *Middeleeuwen* (Groningen 1989).
- Boer, D. E. H. de, en R. C. J. van Maanen, *De volkstelling van 1574: Leiden ten tijde van het beleg*.
- Boer, W. R., 'Professioneel onderwijs', in *De Economist* 1872, volume 21 issue 2, p. 767–781.
- Boersma, F., 'Economische en sociale verhoudingen: breuk met het verleden', in R. C. J. van Maanen en J. C. H. Blom (red.), *Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad*, deel 4: Leiden vanaf 1896 (Leiden 2004) 65–99.
- Boon Mesch, A. H. van der, *Over de noodzakelijkheid van de beoefening der Natuurkundige Wetenschappen voor den Landbouw in Nederland*. Uitgesproken in de Vijftiende Openbare Vergadering der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, gehouden den 27 maart 1845. (Amsterdam 1846).
- Bos, D., 'Het leerlingwezen', in *De Economist* 1904, volume 53 issue 2, p. 563–605 en 701–724.
- Bos, D., *Onze Volksopleiding* (Groningen, Stoomdrukkerij J. B. Wolters, 1898).
- Bourdieu, P., *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip, gekozen door Dick Pels* (Amsterdam 1989).
- Brand, A. J., *Over macht en overwicht, stedelijke elites in Leiden (1420–1510)* (Leiden 1996).
- Bronneman-Helmerts, R., *Overheid en onderwijsbestel. Bestelvorming rond het Nederlandse onderwijsstelsel (1990–2010)* (Den Haag 2011, ook verschenen als proefschrift UvA).

- Bronneman-Helmerts, R., *Duaal als ideaal? Leren en werken in het beroeps- en hoger onderwijs* (Sociaal en Cultureel Planbureau, metastudie Den Haag 2006).
- Brouwer Ancher, A. J. M., *De Gilden* (Den Haag 1895).
- Bruyn, T. de, en H. de Frankrijker, 'Het onderwijs als spiegel van maatschappelijke ontwikkeling', in R. C. J. van Maanen en J. C. H. Blom (red.), *Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad*, deel 4: Leiden vanaf 1896 (Leiden 2004) 174–190.
- Bruyn, K. H. de, *100 Jaar Ambachtsschool* (Leiden 1983).
- Buisman, M., en R. van der Velden (red.), *De toekomst van vakmanschap* (Kohnstamm Instituut 2017).
- Campen, P. van, *Verhandeling over de mogelijkheid om dit genootschap, behalven voor de zee- en krijgsveld, ook ter herstelling der vervallen fabrieken dezer stad nuttig te maken*, ELO, Koninklijk genootschap Mathesis Scientiarum Genetrix, toegangsnr. NL-LdnRAL-0029, nr. 22, Mengelwerk V-VII, 2 juni 1791.
- Cedefop, *Towards a history of vocational education and training (VET) in Europe in a comparative perspective*. Proceedings of the first international conference October 2002, Florence, vol. I, The rise of VET systems in a comparative perspective, Cedefop Panorama Series 103 (Luxembourg 2004).
- Clarke, L. and Ch. Winch (ed.), *Vocational Education, international approaches, developments and systems* (Abingdon en New York, 2007).
- Coebergh van den Braak, A. M., *Meer dan zes eeuwen Leids Gymnasium* (2e editie, 1997).
- Coronel, S. Sr., 'Verslag omtrent de Ambachtsschool voor knapen uit de arbeidersklasse, opgericht door de Maatschappij van den Werkenden Stand, te Amsterdam, over de jaren 1863–1865' in *De Economist* 1866, vol. 15, issue 1, 406–413.
- Coronel, S. Sr., 'Een kort woord over onderwijs en arbeid' in *De Economist* 1863 vol. 12 issue 1, p. 1–7.
- Coronel, S. Sr., 'Ambachtsscholen' in *De Economist* 1863, vol. 12, issue 1, p. 387–397.
- Coronel, S. Sr., 'De Regeling van het Industrieel Onderwijs in den Vreemde, met het oog op Nederland', in *Economist*, 1863, vol. 12, supplement 1.
- Cossee, E. H., *Verwantschap en verwijdering, de Groninger godgeleerden en het Unitarisme*, inaugurele rede Groningen 1992.
- Court, Pieter de la, *Het Welvaren van Leiden, Handschrift uit het jaar 1659*, uitgegeven door F. Driessen, (Leiden 1911).
- Cremer, J. J., C. Smit en K. Korevaart, *Kinderarbeid: J. J. Cremer en de Leidse fabriekskinderen* (Leiden 2008).
- Davids, K., 'Apprenticeship and guild control in the Netherlands, c.1450–1800', in B. de Munck, S. Kaplan and H. Soly (ed.), *Learning on the shop floor, historical perspectives on apprenticeship* (New York, Oxford 2007).
- De School: 'Een sieraad der gemeente. De geschiedenis van de scholenbouw in Leiden* (Leiden 2009).
- Dekker, Rudolf, 'Arbeidsconflicten in de Leidse textielindustrie' p. 72 (z.p.z.j.) in *Armoede en sociale spanning, sociaal/historische studies over Leiden in de achttiende eeuw*, onder redactie van H. A. Diederiks e.a. (Hilversum 1985).
- Delft, D. van, *Heike Kamerlingh Onnes. Een biografie* (A'dam 2005).
- Delft, D. van, 'De blauwe jongens: De opleiding tot instrumentmaker in het Natuurkundig Laboratorium van Heike Kamerlingh Onnes', in *Gewina*, tijdschrift voor de geschiedenis der geneeskunde, natuurwetenschappen, wiskunde en techniek, vol. 25, no 3 (2002), p. 137–153.
- Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming, *Het Wettelijke Leerlingstelsel* (1941).
- Dillen, J. G. van, 'Dr. C. Wiskerke, De afschaffing der gilden in Nederland.' in *De Economist*, 1940, volume 89, issue 1.
- Dodde, N. L., *... tot den kinderen zelfs profijt. Een geschiedenis van het onderwijs te Rotterdam* (Den Haag, 1991).
- Dodde, N. L., *Geschiedenis van het Nederlandse schoolwezen. Een historisch-onderwijskundige studie van het Nederlandse onderwijs gedurende de 19de en 20ste eeuw* (Purmerend 1981).
- Dodde, N. L., *Een onderwijsrapport. Een historisch-pedagogisch onderzoek naar de invloed van een onderwijsrapport over onderwijsverbetering en -vernieuwing op de onderwijswetgeving na 1801* ('s-Hertogenbosch 1971).
- Drentje, J., *Thorbecke, een filosoof in de politiek* (dissertatie Universiteit van Amsterdam 2004).
- Dufour, F. C., 'Moet al dan niet geëischt worden, dat aan opleiding in de fabriek vakschoolonderwijs voorafgaat?', in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, eerste bundel 41–57. *Economist, De*, 1863, vol. 12, supplement 1.
- Economist, De*, december 1861, vol. 10, issue 1.

- Economist*, De, 'IJzeren naaisters', 1861, vol. 10, issue 1, p.176–182.
- Eeghen, I. H. van, *De gilden, theorie en praktijk* (Bussum, 1965).
- Ellerman, Th. A., *Het Nederlandse leerlingwezen* (Den Bosch 1972).
- Elias, C. A., *Het leerlingcontract* (dissertatie Universiteit van Amsterdam, 1891).
- Enthoven, V., 'Oude vrienden: De Nederlandse rol bij de opbouw van de Japanse marine, 1850–1870' in *Leidschrift* jaargang 33, nummer 2, mei 2018, 65–90.
- Eppstein, S. R., Craft guilds in the pre-modern economy: a discussion, in *Economic History Review*, 61, 1 (2008), 155–174.
- Falkenburg, Ph., 'De Leidsche lakennijverheid in de Middeleeuwen. Dr. N. W. Posthumus, de Geschiedenis van de Leidsche lakenindustrie. I. de Middeleeuwen, 1908', in *De Economist* 1909, 551–575.
- Farr, J. R., 'Artisans in Europe, 1300–1914' (Cambridge 2000), geciteerd in K. Davids, *Apprenticeship and guild control in the Netherlands, c.1450–1800*.
- Fock, C. W., *Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de kunstgeschiedenis aan de RUL op vrijdag 29 juni 1984* (Leiden 1984).
- Fokker, E., 'De opleiding van onze werklieden', in *De Economist* 1900, volume 49, issue 2, p. 821–839.
- Frijhoff, W., *Wegen van Evert Willemsz. Een Hollands weeskind op zoek naar zichzelf, 1607–1647* (Nijmegen 1995).
- Gerhard, A. H., 'Wat kan gedaan worden ter bevordering van een goede beroepskeuze?', in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, derde bundel 3–24.
- Goudswaard, N. B., *Vijfenzestig jaren nijverheidsonderwijs* (Assen, 1981).
- Goudswaard, N. B. en N. L. Dodde, *Beroepsonderwijs in Nederland gedurende de negentiende en twintigste eeuw*, (Rotterdam 1985).
- Greinert, W.-D., *Mass vocational education in England, France and Germany during the first half of the 20th century* (2005). Maanen, R. C. J. van (hoofdred.), *Leiden. De geschiedenis van een Hollandse stad* (Leiden, 2002).
- Greinert, W.-D., *Berufsqualifizierung und dritte industrielle Revolution. Eine historischvergleichende Studie zur Entwicklung der klassischen Ausbildungssysteme* (1999).
- Griffiths, R. T., *Industrial retardation in the Netherlands 1830–1850* (Den Haag 1979).
- Gunning Wz., Dr. J. H., 'In hoeverre moet het algemeen vormend onderwijs als deel van het vakonderwijs een bijzonder karakter dragen?', in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, tweede bundel 115–128.
- Haemers, J., A. Bardyn en Ch. Delameuilleure (red.), *Wijvenwereld, vrouwen in de middeleeuwse stad* (Antwerpen 2019).
- Hamaker, H. G. (ed.), *De middeleeuwse keurboeken van de stad Leiden* (Leiden, 1873).
- Hermans, W. F., 'Twee gebouwen, twee geleerden', in *De laatste roker* (1992).
- Het Leerlingwezen, rapport der Commissie benoemd door de Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding voor Handwerkslieden in Nederland, ter bestudering van het vraagstuk 'De Regeling van het Leerlingwezen'* (uitgave van genoemde vereniging, Den Haag 1913).
- Heukelom, Jan van, *De Engelse Industriële Revolutie, beleefd door een Leidse lakenfabrikant* (Leiden 2014).
- Heinen, M., 'Naar welke beginselen behoort het vakonderwijs volgens het leerlingstelsel in Nederland te worden ingericht?' in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, derde bundel 33–81.
- Hogeschool Leiden, Jaarverslag 2016 (Leiden 2017).
- Huygens, C., *De Gedichten, deel 8, 1671–1687*, uitgave J. A. Worp (1898).
- Idenburg, Ph. J., *Schets van het Nederlandse schoolwezen* (Groningen 1964, tweede, geheel herziene druk).
- Janssens, Guy en Kris Steyaert, *Het onderwijs van het Nederlands in de Waalse provincies en Luxemburg onder koning Willem I (1814–1830) Niets meer dan een boon in een brouwketel?* (Brussel 2008)
- Kagie, R., *Jantjes van Leiden* (Leiden 1986 en 2017).
- Kaptein, H., *De Hollandse textielnijverheid 1350–1600, conjunctuur en continuïteit* (1998).
- Karsten, S., *De hoofdstroom in de Nederlandse onderwijsdelta, een nuchtere balans van het mbo* (Antwerpen/ Apeldoorn 2016).
- Kemenade, J. van, e.a. *Onderwijs: bestel en beleid* (Groningen 1981).
- Kleerekoper, Dr. E., 'Moet al dan niet geëischt worden, dat aan opleiding in de fabriek vakschoolonderwijs voorafgaat?', in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, eerste bundel 59–80.

- Knippenberg, H. en W. van der Ham, *Een bron van aanhoudende zorg, 75 jaar ministerie van Onderwijs [Kunsten] en Wetenschappen 1918–1993* (Assen, 1993).
- Koch, Jeroen, *Koning Willem I, 1772–1843* (Amsterdam 2013).
- Kruithof, B., J. Noordman en P. de Rooy, *Geschiedenis van opvoeding en onderwijs* (Nijmegen 1982, 2e herziene druk 1983).
- Lane, J., *Apprenticeship in England, 1600–1914* (Londen 1996).
- Lintsen, H. W. (red.), *Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800–1890. Deel I. Techniek en Modernisering. Landbouw en Voeding* (Zutphen 1992).
- Lintsen, H. W. (red.), *Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800–1890. Deel II Gezondheid en openbare hygiëne. Waterstaat en infrastructuur. Papier, druk en communicatie* (Zutphen 1992).
- Loschacoff-de Kanter, S. C. J. B., Het Industrie College te Leiden, in *Leids Jaarboekje* 62 (1970), 125–146.
- Lugt, F., *Het ontstaan van Leiden. Over de burggraaf, de ontginning, de opwas, het stadsrecht* (Leiden 2012).
- Maanen, R. C. J. van, (hoofdred.), *Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad, delen I, II, III EN IV* (Leiden, 2002).
- Maanen, R. C. J. van, en C. J. D. Waal, 'De stedelijke ruimte', in R. C. J. van Maanen en J. C. H. Blom (red.), *Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad, deel 4: Leiden vanaf 1896* (Leiden 2004) 14–41.
- Marsilje, J. W., Bestonden er in het middeleeuwse Leiden volwaardige gilden?, in *Leids Jaarboekje*, 91 (1999).
- Marsilje, J. W., *Het financiële beleid van Leiden in de Laat-Beierse en Bourgondische periode + 1390–1477* (Hilversum 1985).
- Mathijssen, M., H. Eijssens en D. Welsing, *Schandaal in Leiden. Brieven over de lotgevallen van de theologie-student Gerrit van de Linde*. (Amsterdam 1978).
- Meppelink, H. P., *Technisch vakonderwijs voor jongens in Nederland in de 19de eeuw, een sociografisch onderzoek inzake structuur en uitbouw* (Utrecht 1961).
- Meijers, F., *Van ambachtsschool tot LTS: Onderwijsbeleid en kapitalisme* (Nijmegen 1983).
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, brief minister Bussemaker aan Tweede Kamer d.d. 2 juni 2014 (ref. 628389).
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, *Actieplan mbo 'Focus op Vakmanschap'* (2011).
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Wet op het Leerlingwezen*, editie Schuurman & Jordens, 16e druk, Zwolle 1980.
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Contouren van een toekomstig onderwijsbestel*, Tweede Kamer der Staten-Generaal (zitting 1976–1977, 14 425), aangeboden op 17 maart 1977 door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, J. A. van Kemenade.
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Contouren van een toekomstig onderwijsbestel*, Tweede Kamer der Staten-Generaal (zitting 1974–1975, 13 459), aangeboden op 18 juni 1975 door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, J. A. van Kemenade.
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Nijverheidsonderwijswet met uitvoeringsvoorschriften alsmede Wet op het Leerlingwezen*, editie Schuurman & Jordans (Zwolle, dertiende druk 1967).
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Eerste Onderwijsnota betreffende onderwijsvoorzieningen van minister Rutten als antwoord op de motie uit de Tweede Kamer waarin werd gevraagd om een 'wetenschappelijk verantwoord plan van onderwijsvoorzieningen'* (1951).
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, Minister Rutten, *Nota betreffende de stand van het lager en middelbaar technisch onderwijs voor jongens en betreffende de maatregelen, die mede in verband met de industrialisatie op korte termijn tot de ontwikkeling kunnen bijdragen*, Handelingen der Staten-Generaal 1950–1951, Bijlagen 2056, nr. 2, d.d. 11.01.1951.
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Wet van den 4den October 1919, Stb. 593, tot regeling van het nijverheidsonderwijs, Nijverheidsonderwijswet* (Uitgegeven onder toezicht van Mr. J. de Lange, Zwolle Tjeenk Willink 1920).
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, *Wet educatie en beroepsonderwijs* (Staatsblad 1995: 501).
- Mokyr, J., *The Enlightened Economy. Britain and the Industrial Revolution 1700–1850*, 232–241 (2009).
- Moerman, I., 'Het Leiden van Goeie Mie' in D. E. H. de Boer (red.), *Leidse facetten. Tien studies over Leidse geschiedenis* (Leiden 1982).
- Moerman, I. en R. van Maanen (red.), *Leiden in gaslicht, een stad in verandering 1800–1900* (Leiden 1989).
- Moes, J. K. S. en B. M. A. de Vries (red.), *Stof uit het Leidse verleden, zeven eeuwen textielnijverheid* (Utrecht 1991).

- Molenaar, A. N., 'Het Leidsche Initiatief tot beperking van Kinderarbeid in Fabrieken, 1863–17 maart 1938' in *Leidsch Jaarboekje* 1939 108–133.
- Montagne, A., *De stad Leiden, album bevattende eenige afbeeldingen der voornaamste hoofdgebouwen en fraaiste gezigten in en nabij de stad Leiden*. Kleurenlitho's van G. J. Bos, met bijschriften door A. Montagne. (oorspronkelijke uitgave 1859–1860, heruitgave 1975).
- Munck, B. De, *Technologies of Learning. Apprenticeship in Antwerp Guilds from the 15th Century to the End of the Ancien Régime* (Turnhout 2007).
- Munck, Bert De, 'Humanisme op de werkvloer? Beroepsgerichte en algemeen vormende vaardigheden, van de late middeleeuwen tot heden', in M. Depaepe, F. Simon en A. van Gorp (red.), *Paradoxen van pedagogisering, handboek pedagogische historiografie* (Leuven/Voorburg 2005).
- Munck, Bert De, en Dominiek Dendoover, *Al doende leert men. Leertijd en ambacht in het Ancien Régime 1500–1800* (Brugge 2003).
- Munck, B. De, S. Kaplan en H. Soly (red.), *Learning on the shop floor. Historical perspectives on apprenticeship*, vol.12 International Studies Social History (New York – Oxford 2007).
- Mijnhardt, W. W. en A. J. Wichers (red.), *Om het algemeen volksgeluk, twee eeuwen particulier initiatief 1784–1984* (Edam 1984).
- Nationaal Congres voor Vakonderwijs, *Rapporten en Handelingen*, eerste, tweede en derde bundel ('s-Gravenhage 1919).
- Nederveen Meerkerk, E. van, en A. Schmidt, 'Between wage labor and vocation: child labor in Dutch urban industry, 1600–1800' in *Journal of social history*, issue 3 vol. 41 (2008) 717–736.
- Noordam, N. F., *Zin en betekenis der historische pedagogiek*. Openbare les aan de universiteit van Amsterdam (Groningen 1968).
- Noordman, J. e.a., *Literatuurwijzer historische pedagogiek* (Nijmegen 1978).
- Nota betreffende de stand van het lager en middelbaar technisch onderwijs voor jongens en betreffende de maatregelen, die mede in verband met de industrialisatie op korte termijn tot de ontwikkeling kunnen bijdragen*, Handelingen der Staten-Generaal 1950–1951, Bijlagen 2056, nr. 2, d.d. 11.1.51.
- OECD, *Education at a glance 2017, Country Note The Netherlands* (OECD Paris 2017).
- OECD, *Learning for Jobs. Synthesis Report of the OECD Reviews of Vocational Education and Training* (OECD Paris 2010).
- Onderwater, P., *Van zeepsop en naaigaren. De Zitavereeniging en de R. K. vakschool voor meisjes aan het Galgewater te Leiden, in de periode 1908–1972* (Leiden 2010).
- Onderwijsraad, briefadvies aan Tweede Kamer van 14 juni 2019 (kenmerk 20190114/1139).
- Onderwijsraad, *Doorgesloten differentiatie in het onderwijsstelsel, stand van educatief Nederland 2019* (Den Haag 22 februari 2019).
- Onnen, M. F., *De opleiding van den handwerksman* (dissertatie Universiteit Utrecht 1900).
- Oostrom, F. van, *Wereld in woorden* (2013).
- Oostrom, F. van, *Stemmen op schrift* (2006).
- Orlers, J. J., *Beschrijvinge der Stadt Leyden*, 3 dln. (Leiden 1641), (3e druk, 1781).
- Otterspeer, W., *Het bolwerk van de vrijheid. De Leidse universiteit in heden en verleden* (Leiden 2008).
- Otterspeer, W., *Groepsportret met Dame. De werken van de wetenschap, de Leidse universiteit 1776–1876* (Amsterdam 2005).
- Otterspeer, W., 'De Universiteit', in R. C. J. van Maanen en J. C. H. Blom (red.), *Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad*, deel 4: Leiden vanaf 1896 (Leiden 2004) 190–205.
- Otterspeer, W., *Groepsportret met Dame Het bolwerk van de vrijheid, de Leidse universiteit 1575–1672* (Amsterdam 2000).
- Otterspeer, W., *De wiekslag van hun geest, de Leidse universiteit in de negentiende eeuw* (Leiden 1992).
- Otterspeer, W., *Een welbestierd budget. Honderd jaar Leids Universiteits-Fonds 1890–1990* (Leiden 1990).
- Overvoorde, J. C., *De ordonnanties voor de Leidsche ambachtsbroederschappen*. (geraadpleegd als overdruk uit Verslagen en Mededelingen van de Vereniging tot uitgave der bronnen van het Oud-Vaderlands Recht, zesde deel nr. V.)
- Peeperkorn-van Donselaar, L. A., *Twee eeuwen technisch onderwijs, twee eeuwen bij de tijd. De geschiedenis van MSG Leiden 1785–1985* (Leiden 1985).
- Peeters, S., *Dwingen vreemde ogen? Een onderzoek naar opvoedkundige aspecten in leerlingcontracten uit Doornik in de dertiende en veertiende eeuw* (Leiden, BA Geschiedenis, eindscriptie 2016).
- Pelincx, E., 'De ontwikkeling van het stadsbeeld', in P. C. N. Baesjou e.a., *Leiden 1860 – 1960*, Leiden (1962).

- Polak, A., 'Door welke maatregelen kan het vakonderwijs onder het bereik worden gebracht van alle lagen van de maatschappij, zoowel op het platteland als in de steden?' in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, tweede bundel 15–65.
- Pommerel, I., *Een eeuw precies, een jubileumuitgave van de Leidse instrumentmakersschool (LIS) ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan in 2001* (Leiden 2001).
- Poole, S. Le, 'Pogingen voor een goede zaak', in *De Economist*, 1860, volume 9 issue 1.
- Poppel, F. van, 'De Bevolkingsbewegingen', in R. C. J. van Maanen en J. C. H. Blom (red.), *Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad, deel 4: Leiden vanaf 1896* (Leiden 2004) 42–57.
- Post, R. R., *Scholen en onderwijs in Nederland gedurende de Middeleeuwen* (Utrecht/Antwerpen 1954).
- Posthumus, N. W. (ed.), *Bronnen tot de geschiedenis van de Leidse textielnijverheid*, 6 dln. (Den Haag 1910–1922).
- Posthumus, N. W., *De geschiedenis van de Leidsche lakenindustrie, 1 De Middeleeuwen (veertiende tot zestiende eeuw)* (1908).
- Potgieter, E. J., *'t Is maar een pennelikker* (Amsterdam 1842).
- Prak, M., *Citizens without Nations. Urban Citizenship in Europe and the World c.1000–1789*. (Cambridge University Press 2018).
- Quarles van Ufford, J. K. W., 'Verslag der Christelijke werkzaamheid onder de fabrieksjeugd (jongelingen en jongedochters) te Leiden' in *De Economist* 1892 volume 41 issue 2, p. 948–953.
- Raedts, P. G. J. M., *De ontdekking van de middeleeuwen: geschiedenis van een illusie* (Amsterdam 2011).
- Regeerakkoord *Vertrouwen in de toekomst*, regeerakkoord 2017–2021, 10 oktober 2017.
- Rietveld – van Wingerden, M., 'De ambachtsschool 1861–1940' in *Lessen*, nr. 3, september 2006.
- ROC-Leiden:
- *Samen sterker, gezamenlijk intern personeelsblad van ID College en ROC Leiden, nr. 2 (februari 2017)*.
  - *Jaaroverzicht ROC Leiden 2014* (Leiden 2015).
  - *Samenwerkingsovereenkomst Masterplan MEI Zuid-Holland 2014–2018 (versie 20 mei 2014)*.
  - *Jaaroverzicht ROC Leiden 2013* (Leiden 2014).
  - *Jaaroverzicht ROC Leiden 2012* (Leiden 2014).
  - *Samenwerkingsovereenkomst tussen stichting ROC Leiden en Joulz B.V. (versie 2.0, 10 november 2011)*.
  - *Strategisch Beleidsplan 2010–2015, Van goed naar beter, van beter naar best* (Leiden 2010).
  - *Samenwerkingsovereenkomst tussen stichting ROC Leiden en stichting Installatiewerk Zuid Holland met betrekking tot het opzetten en in stand houden van een Praktijkcentrum voor Installatie- en Elektrotechniek (definitieve versie 7 juni 2010)*.
  - *Goed voorbereid aan het werk, jaaroverzicht 2009* (Leiden 2010).
  - *TechnoPark Leiden: Een ambitie voor en door de regio, brochure* (Leiden 2010).
  - *Intentieverklaring tot het oprichten van de Zorgacademie Leiden (definitieve versie 5 februari 2009)*.
  - *Doelstellingen en concept van een Leerpark Alphen aan den Rijn, strategische inzet van de Scope Scholengroep en ROC Leiden, intern document College van Bestuur 2006/2007/924 (12 oktober 2007)*.
  - *ROC Leiden in bedrijf, informatiebrochure* (Leiden 2007).
  - *Leer & Werkbedrijven ROC Leiden, ondernemend leren in eigen huis, beleidsnotitie over de betekenis en toepassing van interne en externe leer & werkbedrijven bij ROC Leiden (intern document 2007)*.
  - *De ontwikkeling van het centrum voor talent, jaarverslag ROC Leiden 2005* (Leiden september 2006).
  - *Samen voor de bouwopleidingen in de Leidse regio, nadere samenwerking tussen de samenwerkingsverbanden in de bouwsector en ROC Leiden: opties en strategische agenda, intern document* (2005).
  - *Mogelijkheden voor een TechnoPark Lammenschans, startnotitie: een 'bidboek' van ROC Leiden (intern document concept 14 juni 2005)*.
  - *Toekomstbeelden, kennisbaken voor stad en regio 2004/2007 (informatiebrochure ROC Leiden 2004)*.
  - *Terugblikken, jaarverslag ROC Leiden 2003* (Leiden juli 2004).
  - *Strategie, Analyse en Koers ROC Leiden 2003–2005 (intern document 2003)*.
  - *Strategische Koers ROC Leiden 2001–2005 (intern document 2001)*.
  - *Kantelen naar een nieuwe organisatiestructuur, jaarverslag 1998 (november 1999)*.
- Rooy, P. de, *Een geschiedenis van het onderwijs in Nederland* (Amsterdam 2018).
- Rooy, P. de, *Ons stipje op de wereldkaart. De politieke cultuur van modern Nederland* (Amsterdam 2014).
- Salimova, K., and N. L. Dodde (ed.), *International handbook on history of education* (2000).
- Schalk, R., 'From orphan to artisan: Dutch apprenticeship during and after the guilds', in *Splitting the bill. Matching schooling to Dutch labour markets, 1750–1920* (Utrecht 2015).

- Scheepstra H. en W. Walstra, *De Schoolplaat, ambachten en bedrijven* (Leeuwarden 2007).
- Schmidt, A., 'Women and guilds in early modern Holland' in *Gender and History*, vol. 21 no.1 april 2009, 170–189.
- Schmidt, A., *Overleven na de dood. Weduwen in Leiden in de Gouden Eeuw* (Amsterdam 2001).
- Schoonhoven, R. van, *Recht doen aan beroepsonderwijs* (inaugurele rede 8 april 2016).
- Schotman, R. A., *De Onderwijzerspositie in Nederlandsch Oost-Indië en wat er aan ontbreekt* (1911).
- Sennett, R., *The craftsman* (New Haven/Londen, 2008).
- Slaman, P., e.a., *In de regel vrij, 100 jaar politiek rond onderwijs, cultuur en wetenschap* (Ministerie van OCW 2018).
- Smit, C., *De Leidse fabriekskinderen. Kinderarbeid, industrialisatie en samenleving in een Hollandse stad, 1800–1914* (Leiden 2014).
- Sociale Arbeid in de Gemeenteraden, Gemeente-program toegelicht door de daartoe benoemde Kommissie uit de Soc.- Dem. Arbeiderspartij in Nederland*, Sociaal-Dem. Bibliotheek No. IX (Amsterdam z.j.) 59.
- Soly, H., 'Voorwoord' in B. De Munck en D. Dendoover, *Al doende leert men. Leertijd en Ambacht in het Ancien Régime 1500–1800* (Brugge 2003).
- Sparnaaij, M., *Uit de fabriekswereld* (zonder plaats of jaartal).
- Steyn Parvé, D. J., 'De burgerdag- en avondscholen en de ambachtsscholen', in *De Economist*, 1872 volume 21 issue 2, p. 963–1006.
- Steyn Parvé, D. J., 'Overzicht van de hogere burgerscholen en burgerscholen bij het einde van 1868' in *De Economist* 1869, volume 18, issue 1, p. 449–465.
- Steyn Parvé, D. J., 'Overzicht van het middelbaar onderwijs bij het einde van 1867', in *De Economist*, 1868, volume 17 issue 1, p. 273–320 en 'Vervolg' volume 17 issue 1 p. 441–464.
- Stichting van de Arbeid, *Verslag over de werkzaamheden van de Stichting van den Arbeid in de periode Mei 1945 – Mei 1946* (Den Haag 1946).
- Tamse, C. A. en E. Witte (red.), *Staats- en Natievorming in Willem 1's Koninkrijk (1815–1830)* (Brussel 1992).
- Teldersstichting, *Onderwijs; De derde dimensie*, uitgave van de Prof. dr. B. M. Teldersstichting (Den Haag 2012).
- Telkamp, G. J., *Ambachtsschool houdt oude glorie in nieuwe functie, Paleis voor Volksvlijt aan de Haagweg in Leiden*, Stichting Industrieel Erfgoed Leiden, geraadpleegd 15.06.2016. <http://www.stiel-leiden.nl/index.php/component/content/article/61-thema/beroepsonderwijs/204-ambachtsschool-houdt-oude-glorie-in-nieuwe-functie>
- Thorbecke, J. R., *Verhandeling over den invloed der machines op het zamenstel der maatschappelijke en burgerlijke betrekkingen* (Gent 1830), <http://home.planet.nl/~dmjanssen1960/thorbeckiana.html>.
- Thorbecke, J. R., *Over het bestuur van het onderwijs, in betrekking tot eene aanstaande wetgeving* (Zutphen 1829), <http://home.planet.nl/~dmjanssen1960/thorbeckiana.html>.
- Tweede rapport van de Commissie Vakopleiding, uitgebracht aan het bestuur van de Stichting van den Arbeid (Den Haag 1947)*.
- Veldheer, V., 'De opkomst van de sociaal-democratie: politiek en bestuur', in R. C. J. van Maanen en J. C. H. Blom (red.), *Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad*, deel 4: Leiden vanaf 1896 (Leiden 2004) 206–231.
- Vonck, B. M. J. L., *De historische fundamente van het leerlingwezen* ((Leiden, UL-SI 79867 1977).
- Vries, P. L. de, 'Hoe moeten het zeevaart- en het zeevisscherijonderwijs georganiseerd worden en welke plaats behooren zij in te nemen in het vakschoolonderwijs in het algemeen?', in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, eerste bundel 97–109.
- Vrolijk, A., *Levensberichten der afgestorvene medeleden van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. Bijlage tot de Handelingen van 1876*. (Leiden EJ Brill, 1876).
- Wesseling, H. L., 'Het verhaal in de geschiedenis', in *De Gids*, jaargang 176, 3 (2013).
- Westerbaan, P., *Het honderdjarig bestaan van de Leidsche Maatschappij van weldadigheid, ter voorkoming van verval tot armoede*. (Leiden 1917).
- Weststeijn, Arthur, *De radicale republiek. Johan en Pieter de la Court – Dwarse denkers uit de Gouden Eeuw* (Amsterdam 2013).
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Naar een lerende economie, investeren in het verdienvermogen van Nederland*, rapport nr. 90 (2013).
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Basisvorming in het onderwijs*, rapport nr. 27 (1986).

- Wiel, K. van der, *Dit kint hiet Willem. De Heilige Geest in Leiden/700 jaar vondelingen, wezen en jeugdzorg* (Leiden 2010).
- Wieren-Maan, Dita van, *'Met tranen in mijn ogen ...', brieven aan het Heilige Geest Weeshuis te Leiden* (Leiden 2018).
- Wieringen, A. M. L. van, 'Alleen is erger. Over de dynamiek van de betrekkingen tussen onderwijs en arbeid', in J. D. C. Branger, N. L. Dodde en W. Wielemans, *Onderwijsbeleid in Nederland*, 205–226, (Amersfoort/Leuven, 1984).
- Wilde, H. de, 'Dient in beginsel het vakonderwijs uit te gaan van particuliere verenigingen dan wel van het Rijk of de gemeenten?', in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, eerste bundel 11–12.
- Wiskerke, C., *De afschaffing der gilden in Nederland* (Amsterdam 1938, dissertatie Economische Hogeschool Rotterdam).
- Wolthuis, J., *Lower technical education in the Netherlands 1798–1993* (Leuven/Apeldoorn 1999).
- Wortel, D., 'Woelige jaren in Leiden', in *Jaarboek 1989 Dirk van Eck-werkgroep* (Leiden 1989).
- Woud, Auke van der, *Een nieuwe wereld. Het ontstaan van het moderne Nederland* (Amsterdam 2006).
- Zaaijer, J., 'Ambachtsscholen', in *De Economist* 1880, volume 29, issue 1, p. 1–46.
- Zadelhoff, J. H. F. van, 'Dient in beginsel het vakonderwijs uit te gaan van particuliere verenigingen dan wel van het Rijk of de gemeenten?', in *Nationaal Congres voor Vakonderwijs, Rapporten en Handelingen*, eerste bundel 21–39.
- Zandberg, L., *De rendementsdenker* (Amsterdam 2017).
- Zanden, J. L. van, en Arthur van Riel, *Nederland 1780–1914. Staat, Instituties en Economische Ontwikkeling* (2000).

Archief

- Erfgoed Leiden en Omstreken, *Gilden*, nummer toegang 0509.
- Erfgoed Leiden en Omstreken, *Hartebrugparochie*, nummer toegang NL-LdnRAL-0544A.
- Erfgoed Leiden en Omstreken, *Koninklijk genootschap Mathesis Scientiarum Genetrix*, nummer toegang NL-LdnRAL-0029, inventarisnr. 1–27.
- Erfgoed Leiden en Omstreken *Vereeniging tot instandhouding en bevordering van de bloei der Kweekschool voor Zeevaart te Leiden 1868–1993*, nummer toegang NL-LdnRAL-0098, inventarisnr. 1–21 en 22–27.
- Erfgoed Leiden en Omstreken, *Leidsche Fabrieksschool 1892–1913*, nummer toegang NL-LdnRAL-0138
- Erfgoed Leiden en Omstreken, *Circulaires enz. betreffende de Vereeniging van getrouw Schoolbezoek, de Ver. van Onderwijzers, de School voor Fabrieksmeisjes*, signatuur LB 77252 portefeuille.
- Erfgoed Leiden en Omstreken, *Aanteekeningen enz. over inrichtingen voor fabrieksmeisjes (...)*, signatuur LB 78042 deel.
- Erfgoed Leiden en Omstreken, *Lijst van voormalige gilden, met vermelding van het aantal leden, verdeeld naar meesters, knechten en leerlingen (1812/1813)*, nummer toegang 0501A.
- Nationaal Archief, *Inventaris van het archief van de Rijksnijverheidsdienst 1945–1963*, 2.06.083 (Den Haag 1995).

Personenregister

A

Achterberg, Adrianus van 187, 207
Alexander, prins van Oranje 191, 207
Arisugawa, prins Takehita 181
Asscher, Lodewijk 11

B

Bake, generaal-majoor William 105
Banning, Willem 257
Barras, Paul 74
Bemmelen, G. J. van 192
Bemmelen, Jacob van 187, 191
Bilderbeecq, Neeltgen Heyndricxdr. van 52
Blauwe, Antonius de 44
Boer, Willem 166, 167
Bonaparte, koning Lodewijk Napoleon 77, 105
Bonaparte, Napoleon 207
Bonarius, Johannes 189
Boon Mesch, Antony Hendrik van der 128, 129,
132, 133, 134, 135, 136, 137, 172, 304, 310
Boot, Gebroeders Jacobus en Pieter 106
Bos, Dirk 168, 169, 170, 171
Boulton & Watt, firma 104
Bouters, pater P. 242, 245
Brederode, G. A. 195
Bruinwold Riedel, Jan 162
Bruningen, Simon Arentsz 53
Bruyn Kops, J. de 147
Bussemaker, Jet 11

C

Cals, Jo 259, 261, 262
Campen, Pieter van 112, 115, 116, 117, 119
Catz Smallenburg, Fredrik van 150
Clemens non papa, Jacobus 45
Comte, Adolf Le 190
Coronel, Samuel Sr 154, 155, 156
Cort van der Linden, Pieter 214, 215, 225
Court, gebroeders de la 82
Court, Johan de la 69

Court, Pieter de la 68, 69, 70, 71, 72
Cremer, J. J. 175, 176
Crommelin, C. A. 241

D

Daendels, Herman 75
Deetman, Wim 264, 265, 266
Deiman, A. J. 115
Delfos, Abraham 117
Dermout, J. 53
Dikshoorn, P. 280
Driel, Govert van 188

E

Eck, Dirk van 232
Emma, koningin-weduwe en regentes 191, 192, 207
Ende, Adriaan van den 108
Eng, Pieter Pietersz. den 52
Escher, M. C. 231
Ewijk, D. J. van 129

F

Flim, G. J. 192
Floris v, graaf 41
Frederik de Grote, koning 94

G

Geertsema, Johan 167
Gelder, Jacob de 131, 132, 133, 135, 143, 304, 310
Gielen, Jos 255
Ginjaar-Maas, Nel 266
Goeje, C. H. de 182
Goeje, luitenant/ter/zee 1e klasse C. H. de 125
Gogel, Alexander 77, 79, 93, 96
Goote, Max 256, 257, 258
Groll, A. E. 236
Groot Enzerink, J. W. 285
Groot, H. J. de 167, 219

H

Haga, Herman 194
Hagen, H. C. 184
Hartman, Evert Hendrik 156
Heemskerck, Theodorus 214
Heijder, firma De 105
Heldewier, D. M. G. 80
Hendrik van Mecklenburg-Schwerin, prins-gemaal 207, 238, 251
Hendrik van Oranje-Nassau, prins der Nederlanden 128, 184, 207, 251
Henegouwen, rooms-koningin Margaretha van 44
Hermans, W. F. 194
Heukelom, familie Van 102, 172
Heukelom, Jan van 103, 104, 134
Heusden, Cornelis van 192
Hobbes, Thomas 70
Hogendorp, Gijsbert Karel van 81
Hongerszoon, Andries Hein 44
Houten, Samuel van 175
Hout, Jan van 40
Humboldt, Wilhelm von 208
Huygens, Constantijn 30

I

Iwakichi, zee-officier Yamashita 181

J

Janssen, Peter Wilhelm 193, 194
Jong, M. C. de 280

K

Kaay, Cors van der 280
Kamerlingh Onnes, Heike 179, 180, 191, 192, 193, 240, 241, 284, 304, 311
Karel v, keizer 29, 72
Kemenade, Jos van 264
Keulemans, J. F. 196
Kluit, zee-officier M. A. 127
Knappert, Emilie 177
Kohnstamm, Philip 257, 258
Kooten, Theodorus van 225
Kopperschaar, firma 104
Kouw, C. W. 192
Krantz, C. H. 178
Krantz, familie 172, 191
Krantz, J. J. 200, 202, 203
Krüger, president Paul 181
Kruijff, Jan de 53
Kuyper, Abraham 168, 169, 170, 171, 213, 214

L

Laan, Gerardus van der 190
Laat de Kanter, Louis de 103
Lancel, P. G. 180
Leembruggen, Cornelis Johannes 134, 191
Lelyveld en Zoon, van 83
Librecht Lezwijn, Abraham 106
Lorentz, Hendrik Antoon 180, 188
Luyken, Jan 49, 56
Luzac, familie 102, 176

M

Maurits, prins van Oranje 31
Mecklenburg-Schwerin, prins-gemaal Hendrik van 207, 238, 251
Mey, Abraham de 53
Montagne, Abraham 177
Mortier, David du 110
Muiden, Jan van 189

N

Napoleon Bonaparte, keizer 77
Nederlanden, prins Hendrik der 238
Nevakhovitch, kapitein-luitenant-ter-zee 181
Nie, mejuffrouw de 236

O

Obreen, H. L. A. 196
Oerle-Nipper, M. C. van 245, 246
Oosten, Frans van 190
Oranje-Nassau, Louise van 94

P

Paedsenzoon, Jan Anthonis 48
Pais, Arie 264
Philips II, heer der Nederlanden 45
Pon, Elisabeth du 118
Poole, Samuel le 134, 137, 175, 191
Potgieter, E. J. 195, 196, 197
Prie, J. H. du 187

R

Rambonnet, Jean Jacques 237
Regout, Petrus 100, 149, 163
Repelaer van Driel, O. 96, 97, 112
Rhijn, Joannes van 189
Rijn, Rembrandt van 31
Ritzen, Jo 269

Röell, minister Willem 80
Rousseau, Jean-Jacques 94
Rutgers van der Loeff, Abraham 119, 120, 122, 124,
126, 140, 181, 184, 185, 186, 209, 301, 303, 310
Rutten, Theo 257, 258, 260, 261

S

Sanders, N.J. 105
Scheltema, Jan 134
Schimmelpenninck, Rutger Jan 76, 77
Schuyt, Kees 265
Shohachi, zee-officier Furukawa 181
Smith, Adam 30, 39, 165
Smit van den Broecke, A.J. de 125
Sparnaaij, Marie 199, 200, 202, 203, 209, 304, 305,
311
Steijn Parvé, Daniël 154
Stevin, Simon 31
Steyn Parvé, Daniël 148, 152, 153, 154, 166
Stijger, Hendrik 53
Swanenburg, Isaac Claesz. van 40, 42, 43

T

Thorbecke, Johan 100, 128, 148, 149, 150, 151, 152,
170, 175, 198, 208, 249, 302
Tieleman, familie 172

V

Veen, Chris van 264
Visser, Johannes de 217, 225, 226
Vreede, Pieter 74, 75, 82
Vriese, M.A. de 198, 199, 242
Vries, P.L. de 236

W

Waal, Anna de 261, 262
Waals, Johannes van der 191
Wassenaar, burggraaf Dirk van 44
Watt, James 145
Wedgwood, Joshua 145
Wilhelmina, koningin 180, 191, 207, 251
Wilhelmina van Pruisen 94
Willem-Alexander, koning 11, 207, 284
Willem Frederik, prins van Oranje 116, 140, 117,
155, 180, 206
Willem III, graaf 29, 34, 41
Willem III, koning 122, 140, 157, 174, 184, 187, 207
Willem I, koning 69, 80, 93, 94, 95, 96, 101, 105,
107, 116, 117, 118, 129, 140, 142, 143, 180, 206, 301,
302, 303, 304
Willem IV, graaf 44
Willemszoon, Mathijs 48
Willem VI, prins van Oranje 80
Willem V, stadhouder prins 72, 82, 155
Wittop Koning, Martine 162
Wolff, dominee De 199
Woltjer, Jan 213

Y

Ysbrandtszoon, Engebrecht 44

Z

Zaalberg, familie 173, 245, 247
Zaalberg, Johannes Cornelis 175

Curriculum Vitae

Anneke Boot (Den Haag, 1946) behaalde in 1964 het diploma Gymnasium α aan het Sint Maartenslyceum in Voorburg. Zij studeerde Nederlandse taal- en letterkunde - met bijvak vaderlandse geschiedenis - aan de Rijksuniversiteit Leiden, met het kandidaatsexamen als hoogst behaalde kwalificatie. Andere bijvakken waren algemene didactiek en vakdidactiek, die haar belangstelling voor onderwijs versterkten.

Van 1971 tot 1979 werkte zij als docent Nederlands, voornamelijk aan de Louise de Coligny Scholengemeenschap in Leiden. Daarnaast was zij lid van de landelijke Adviescommissie Leerplanontwikkeling Nederlands, die de Stichting Leerplanontwikkeling vanuit de onderwijspraktijk van adviezen voorzag.

Deze laatste functie wekte haar belangstelling voor onderwijsbeleid op landelijk niveau en in 1979 maakte zij de overstap naar het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zij werkte in leidinggevende posities aan een groot aantal projecten, waaronder basisvorming, samenwerking onderwijs en cultuur, inspectietoezicht, ontwikkeling van burgerschap, de Canon van Nederland en het oprichten van het Nationaal Regie Orgaan Onderwijsonderzoek. Zij behartigde vele jaren de samenwerking tussen departement en Onderwijsraad.

De laatste tien jaar bij ocw vertegenwoordigde zij Nederland in de Governing Board van het Centre for Educational Research and Innovation van de Organisation for Economic Co-operation and Development. Deelname aan de studies 'Learning for Jobs' en 'Skills beyond School' inspireerde haar om zich na haar afscheid van het ministerie in 2011 verder in het vakonderwijs te verdiepen. Haar tienjarig lidmaatschap van de Leidse gemeenteraad (1982-1992) en haar activiteiten bij de Dirk van Eck Stichting / Historische Vereniging Oud Leiden waren aanleiding het zwaartepunt van de studie bij vakonderwijs in de stad Leiden te leggen.

Na het behalen van de propedeuse geschiedenis in 2011/2012 en het volgen van enkele vakken in 2012/2013 begon zij aan dit proefschrift. Daarbij was het Dual PhD Centre haar thuisbasis bij de Universiteit Leiden.

Colofon

Uitgave: Ginkgo, Leiden

Productie: Nautilus, Leiden

Vormgeving: Fritschy production de livres, Marval (Fr.)

Foto omslag: Practische Ambachtsschool ± 1920 (maker onbekend)

© J.S.M. Boot

ISBN: 978 90 71256 76 9